

Täiskasvanuhariduse programm 2018-2021

Sisukord

1. Programmi taust ja vajalikkuse põhjendus.....	2
2. Programmi eesmärk ja mõõdikud	3
3. Programmi meetmed ja tegevused	3
3.1. Meede 1: Haridustee katkestanud täiskasvanute tagasitoomine formaalharidusse ja eelduste loomine nende õppes püsimiseks ja tasemehariduse omandamiseks	3
3.2. Meede 2: Mitteformaalsele koolitusele ligipääsu suurendamine ja koolituse kvaliteedi tõstmine	7
3.3. Meede 3: Kutsesüsteemi arendamine ning elukestva õppe visiooni ellu viivate koostöövormide loomine ja toetamine täiskasvanuhariduses.....	10
4. Programmi elluviimist toetavad ja võimaldavad poliitikainstrumendid	12
5. Programmi tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele	14
6. Programmi juhtimiskorraldus.....	14
7. Rahastamiskava.....	15
8. Tegevuskava.....	17

1. Programmi taust ja vajalikkuse põhjendus

Täiskasvanuhariduse programmi ellukutsumisega soovitakse parandada Eesti täiskasvanud elanikkonna võimalusi osaleda kvaliteetses, paindlike ja mitmekesiste valikutega ning tööturu arenguvajadusi arvestavas elukestvas õppes. 2014.–2020. aastal on koolitustes eelistatud sihtgrupid keskhariduseta inimesed, erialase väljaõppeta inimesed ning vananenud oskustega inimesed. Programm aitab otseselt kaasa Eesti elukestva õppe strateegia 2020 (edaspidi EÕS) I eesmärgi *Muutunud õpikäsituse saavutamisele*, aga panustab ka III eesmärgi *Elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavus* ja V eesmärgi *Võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv* saavutamisele, II eesmärgi *Pädevad ja motiveeritud õpetajad ja koolijuhid* ning IV eesmärgi *Digipööre elukestvas õppes* elluviimisele. Programm panustab Eesti konkurentsivõime kava *Eesti 2020* ja Elukestva õppe strateegia ühistesse eesmärkidesse *vähendada põhihariduse või madalama haridustasemega õpinguid mittejätkavate noorte (18-24) osakaalu, suurendada täiskasvanute (25-64) elukestvas õppes osalemise määra ja vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaalu*.

Eestis on täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr tõusnud, kuid tõsine probleem on jätkuvalt kutse- ja erialase kvalifikatsioonita täiskasvanute suur osakaal (28,5% aastal 2016, mis arvudes väljendatuna teeb hinnanguliselt kokku u 205 000 inimest) ning asjaolu, et jätkuvalt suur on nende inimeste hulk, kelle õpingud katkevad keskhariduse tasemeni jõudmata (2016. a andmetel oli kõigest 25-64-aastastest keskhariduseta 79,9 tuhat inimest ja nende osakaal on suurem nooremates vanuserühmades – vanuses 20–34 on kokku üle 40 tuhande inimese, kes on omandanud vaid põhihariduse või vähem). Madala haridustasemega täiskasvanud on väga ebasoodsas seisundis nii tööturul kui ka elukestvas õppes osalemises. 2016. aasta statistika näitas, et tööealiste (25-64) põhiharidusega inimeste tööhõive määr oli 61,4% (2013. a 57,2%) ja põhihariduseta inimestel oli vastav näitaja vaid 27,2% (2013. a 39,9%). Koolis või koolitustel käis 24–64-aastastest põhiharidusega inimestest vaid 4,9% (2016. a). Haridustaseme paranemine ja paremad oskused aitavad tõsta sihtgrupi konkurentsivõimet tööturul ning vähendada tööjõupuudust/suurendada hõivatute hulka. Viimane on seda olulisem, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (edaspidi MKM) tööjõuvajaduse prognoosi¹ järgi väheneb iga aastaga tööturule sisenevate noorte arv ning tervikuna on tööturule sisenevate inimeste arv väiksem kui tööturult väljuvate inimeste arv.

Programmi meetmed ja tegevused toovad madalama haridustaseme ja oskustega täiskasvanuid tasemeõppesse ja täienduskoolitusse ning toetavad nende võtmepädevuste arengut. Toetatakse võrgustikutööd ja sihtgruppide teavitamist, et leida üles haridustee katkestanud täiskasvanud ning tuua nad võimalusel tagasi tasemeharidust omandama, luues samas eeldused ka nende õppes püsimiseks.

Erialase hariduseta inimeste osakaalu vähendamiseks on Haridus- ja Teadusministeeriumi (edaspidi HTM) valitsemisala koolitustegevuste rahastamiseks 2015.-2020. aastal planeeritud ELi vahendeid koos kaasfinantseerimisega 37,7 mln eurot. Otseselt IKT valdkonnas on Vabariigi Valitsus koos kaasfinantseerimisega eraldanud 8,5 mln eurot Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi digitaalse kirjaoskuse arendamise tegevusse.

Puuduliku kvalifikatsiooniga või vananenud oskustega inimeste olukorra leevendamiseks kavandatakse kvaliteetses ja asjakohasest täiendus- ja ümberõpet. Erialaoskuste kõrval muutuvad tööturul toimetulekuks üha olulisemaks võtmepädevused, millest käesoleva programmi raames peetakse olulisimaks täiskasvanute digipädevuste, sotsiaalsete oskuste ja ettevõtlikkuse, õppimisoskuse ning riigikeele ja võõrkeelte oskuse arendamist. Täiskasvanute digipädevuste arendamist ja nõustamisteenuseid (karjäärinõustamine) planeeritakse ministeeriumide ja sotsiaalpartnerite vahelises koostöös.

Eestis on määratletud majanduse kasvualdkonnad, mis tulevad esmajärjekorras kindlustada kvalifitseeritud töötajatega. Kuigi põhiorhk on kõrgema kvalifikatsiooniga inimeste arvu tõstmisel, pakub täiskasvanuhariduse programm koolitusi ka nende valdkondade madalama haridustasemega töötajatele. Alates 2016. aastast arvestatakse mitteformaalse koolituse pakkumisel tööjõuvajaduse prognoosisüsteemi OSKA raportite ettepanekutega.

---

¹ https://www.mkm.ee/sites/default/files/toojouprognos_2024_lyhikirjeldus.pdf

Kaasaegse õpikäsituse rakendamiseks mitteformaalses õppes toetatakse väljundipõhise õppe ja hindamise rakendamist täienduskoolituses ning arendatakse edasi kvaliteedi tagamise põhimõtteid. Parandatakse infovahetust ja koostööd täiskasvanuhariduse võrgustikes. Sarnane arusaam õpikäsitusest võimaldab teha senisest tõhusamat koostööd ning loob vajaliku fooni vähem motiveeritud täiskasvanute õppesse toomiseks ja õppes püsimiseks.

Täienduskoolituse süsteemseks arenguks kvaliteedi ja läbipaistvuse suunas võetakse vastu ning rakendatakse ellu uus täiskasvanute koolituse seadus. Tehakse koostööd teiste Haridus- ja Teadusministeeriumi programmide raames juurutamaks täiskasvanuhariduses muutunud õpikäsitust, toetatakse varasema õpi- ja töökogemuse arvestamise (edaspidi VÕTA) süsteemi arendamist kõigis haridussektorites ning tegevusi, mis kindlustavad koolitajate võimekuse tulla toime keerulise ja vähemotiveeritud sihtgrupiga.

Sihtrühmade hoiakute muutmiseks ning enesetäiendamise valmiduse tõstmiseks suurendatakse koolituse paindlikkust, tõstetakse kvaliteeti ning tõhustatakse teavitamist.

2. Programmi eesmärk ja mõõdikud

Programmi eesmärk on motiveerida täiskasvanuid õppima ning luua kvaliteetsed ja paindlikud ning tööturu arenguvajadusi arvestavad õppimisvõimalused.

Programm aitab kaasa järgmiste Eesti elukestva õppe strateegia 2020 mõõdikute saavutamisele:

Indikaator	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
						sihttase			
Eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25-64) osakaal (%) ²	29,1	29,4	28,9	28,5	selgub 2018	26	25,5	25	25
Täiskasvanute elukestvas õppes osalemise määr (%) ³	12,6	11,6	12,4	15,7	selgub 2018	18	19	20	20

3. Programmi meetmed ja tegevused

3.1. Meede 1: Haridustee katkestanud täiskasvanute tagasitoomine formaalharidusse ja eelduste loomine nende õppes püsimiseks ja tasemehariduse omandamiseks

Meetme eesmärk: Tasemeõppe paindlikkuse suurendamise (sh VÕTA rakendamise) ja toetavate tegevuste tulemusena on tõusnud tasemeõppes õppivate täiskasvanute arv.

² Eesti Statistikaameti andmed

³ Eurostati andmed. Mõõdiku arvutamisel lähtutakse Eesti tööjõu-uuringust ning see kajastab küsitlusele eelnenud nelja viimase nädala jooksul tasemehariduses või koolitusel osalenute osatähtsust 25–64-aastaste hulgas. Elukestvas õppes osalemise hulka loetakse nii osalemine tasemeõppes kui ka koolitustel. 2013.-2015. a. näitajad on 0,1-0,2 protsendipunkti võrra korrigeeritud, kuna 2016. a. otsustati andmete võrreldavuse huvides kasutada edaspidi Eurostati andmeid.

Meetme sihtgrupp: Õppiv ja mitteõppiv täiskasvanud elanikkond (sh keskhariduseta täiskasvanud – ca 65,1 tuhat inimest; sh põhihariduseta täiskasvanud - 6,4 tuhat inimest⁴), koolitusasutused ja koolitusasutuste personal, elukestva õppe korraldusega seotud osapooled.

Indikaator ⁵	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
						sihttase			
Mittestatsionaarses üldharidusõppes õppijate arv*	5075	5279	5377	5448	5428	≥5075	≥5075	≥5075	≥5075
Õppetöö katkestajate määr mittestatsionaarses üldharidusõppes (% kõikidest õppijatest)	35	37	36	31,7	selgub 2018	32	31	30	30
25+ õppijaid kutseharidusõppes (% kõikidest õppijatest)	26,3	29,2	31,9	35,1	selgub 2018	31	32	33	hoida taset

* 2009/10 õppeaastal oli mittestatsionaarses õppes õppijate arv 7831, mis seejärel hakkas aga aasta-aastalt langema, jõudes 2013. aastaks 5075 õppijani. Eesmärk on peatada õppijate arvu langus.

Tegevus 1.1: Täiskasvanute üldharidusõppe sisu, mahu ja korralduse vastavusse viimine sihtgrupi vajadustega

Võttes arvesse, et madalama haridustasemega inimestel on nõrgem motivatsioon õppida ning et kooli tagasipöördumist mõjutavad väärtushinnangud, tuleb mittestatsionaarne üldharidusõpe oluliselt paindlikumaks muuta. See aitaks vähendada ka suurt väljalangevust. Kuigi põhikooli ja gümnaasiumiseadus lubab üldhariduskoolis varasemate õpi- ja töökogemuse arvestamist (VÕTA), pole täpsem protseduurireeglistik kokku lepitud ning protsessi ei saa pidada osapoolte jaoks läbipaistvaks ning tõhusaks.

Võttes arvesse välisriikide kogemusi madalama haridustasemega täiskasvanute tasemekoolitusse tagasitoomisel, leitakse erinevate osapoolte koostöös lahendused õppekorralduse parendamiseks ning õppes osalemise soodustamiseks. Täiskasvanute gümnaasiume ei käsitleta seejuures klassikaliste gümnaasiumidena, vaid pigem nn teise võimaluse koolidena, kus lisaks tasemekoolitusele pakutakse ka mitteformaalset õpet ning võimalusi elukestva õppe võtmeoskuste parandamiseks.

Täiskasvanutele suunatud põhi- ja üldkeskhariduse õpikäsituse kaasajastamiseks:

- analüüsitakse mittestatsionaarse üldhariduse õppekavade sisu, mahu ja lõpetamise tingimuste vastavust sihtgrupi vajadustele ning ühiskonna ootustele;
- koostatakse ülevaade välisriikide headest praktikatest;
- töötatakse välja kontseptsioon õppekorralduse paindlikumaks muutmiseks;
- muudetakse vajadusel õppekavu;
- töötatakse välja VÕTA põhimõtted ning rakendatakse VÕTAt.

Tulemus: Õppetöö paindlik korraldus tagab mittestatsionaarses üldharidusõppes õppijate arvu stabiilsuse ja vähendab väljalangevust.

⁴ Allikas: Eesti Statistikaamet, *töäjõu-uuring* 2015, koolitusasutused ja koolitusasutuste personal, elukestva õppe korraldusega seotud osapooled.

⁵ EHIS andebaasi andmed.

Tegevus 1.2: Madala haridustasemega täiskasvanute tagasitoomine põhi- ja üldkeskharidusõppesse

Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) toel käivitatakse tegevuste pakett põhi- ja keskhariduseta inimeste tagasitoomiseks tasemeõppesse.

Tegevused kavandatakse kolmel tasandil:

- koostöö kogukonna osapooltega (mittestatsionaarset üldharidust pakkuvad õppeasutused, täienduskoolituskeskused, KOVi esindajad, tööandjad, Töötukassa, Rajaleidja keskused jt) kes aitaksid sihtgruppi leida ning õppesse suunata;
- kooli tegevused sihtgrupi leidmiseks, koolitamiseks ning väljalangevuse vähendamiseks; õppijatele pakutakse nende vajadustest lähtuvalt:
  - paindlikke täiendavaid õppimisvõimalusi (sh õpioskuste arendamine, tasanduskursused, keeleõpe, sotsiaalsed oskused, sh ajaplaneerimine jmt) õpivalmiduse suurendamiseks ning õpingute lõpetamiseks;
  - toetavaid teenuseid (nt lapsehoid, individuaalne juhendamine).
- inimeste teavitust haridustaseme tõstmise ja õppimise vajalikkusest ning võimalustest.

Tegevuse kaudu ei kaeta tavapäraseid koolituskulusid. Kindlasti on vaja lahendada küsimused, kuidas õppeasutused saaksid senisest oluliselt paremini infot sihtgrupi leidmiseks ning kuidas tagada jätkusuutlik koostöö erinevate osapoolte vahel, et infoliikumine toimiks ka edaspidi. Selleks on vajalik tugev koostöö koolide, kohalike omavalitsuste, noorsootööasutuste, vabahariduslike koolituskeskuste, sotsiaaltöötajate, Töötukassa konsultantide jt vahel.

Tulemus: Pidurdub õppijate arvu langus täiskasvanute gümnaasiumides, meetme kaudu pakutud tegevuste tulemusel on 2015. kuni 2020. a põhi- või keskhariduse lõpetanud vähemalt 1500 inimest.

Tegevus 1.3: Üldharidusõppes õppimiseks täiskasvanutele toetussüsteemi kontseptsiooni väljatöötamine

Eesti Rakendusuuringu Keskus CENTAR tõi uuringuraportis „Põhi- ja keskhariduseta täiskasvanute tasemeharidusse tagasitoomise toetamine“⁶ välja asjaolu, et põhi- või keskhariduseta täiskasvanutel on atraktiivsem jääda töötuks, kui minna uuesti õppima. Tagasipöördumine on eriti keeruline madalama sissetulekuga inimestel, sest üldhariduskoolides puuduvad õppetooted. Riiklik toetussüsteem täiskasvanute gümnaasiumites ja kutsekoolides on erinev – kutsehariduse toetamine on lähemal kõrgharidusele, täiskasvanute gümnaasiume nähakse pigem sarnasena tavalistele üldhariduskoolidele ning toetusskeemid puuduvad. CENTARI hinnangul on täiskasvanute peamised takistused tasemekoolituses õppimisel rahalised, mistõttu tuleks leida võimalusi raskemas olukorras gruppide toetamiseks.

Tulemus: Välja on töötatud toetuste kontseptsioon, mis vähendaks õppes osalemise takistusi, suurendaks ligipääsu põhi- ja keskharidusele ning vähendaks katkestamist.

Tegevus 1.4: Kontseptsiooni väljatöötamine täiskasvanute tagasitoomiseks kutseharidusse

Viidatud CENTARi uuring tõi välja kitsaskoha, et kutsekeskharidusõpe pole täiskasvanute jaoks piisavalt paindlik ning kui lühemates kutseõppeliikides on täiskasvanud õppijate osakaal aasta-aastalt järjest kasvanud, ei ole kasv kutsekeskharidusõppes märkimisväärne. 2013/2014 õppeaastal õppis 25+ õppijatest ainult 2,6% kutsekeskharidusõppes. Kutseõppeasutustes on täiskasvanute tasemeõpe korraldatud väga erinevalt ning ka täiskasvanud õppijate osakaal on väga erinev. Kutseõppeasutuse seadus eristab statsionaarse ja mittestatsionaarse õppe vorme, kuid ei reguleeri koolides praktiseeritavat tsükliõpet või sessioonõpet ning õppekorraldusest puudub ühtne ülevaade.

Tegevuse raames analüüsitakse koolide valmisolekut ja praktikaid tasemekoolituse pakkumisel täiskasvanutele ning koostatakse kontseptsioon ligipääsu suurendamiseks. Selle põhjal kavandatakse edasised tegevused kutsehariduse või täiskasvanuhariduse programmi.

⁶ Link uuringu raportile: <http://tka.hm.ee/wp-content/uploads/2014/05/Uuringu-raport-P%C3%B5hi-ja-keskhariduseta-t%C3%A4iskasvanute-tasemeharidusse-tagasitoomine-final-reg-kaardid-uuendatud.pdf>

Tulemus: Välja on töötatud kontseptsioon, kuidas parandada kutseõppeasutuste valmisolekut täiskasvanute tagasitoomiseks kvaliteetsesse kutseharidusse. Lähtuvalt sellest kavandatakse programmi jätkutegevused.

Tegevus 1.5: Õppelaenu võimaldamine osakoormusega õppijatele kõrghariduses (täidetud, jõustus 01.07.2015)

Võimalus õppelaenu võtta vähendab sundvalikuid, õppijad saavad valida jõukohasema õppevormi, mis on eeldus katkestamiste vähenemiseks ja annab täiskasvanud õppijatele parema ligipääsu kõrgharidusele.

Tulemus: Paraneb täiskasvanud õppijate võimekus oma kõrgharidusõpinguid finantseerida.

Tegevus 1.6: VÕTA süsteemi arendamine

Euroopa Nõukogu soovitus 20. detsembrist 2012 mitteformaalse ja informaalse õppe tunnustamise kohta 2012/C 398/01 kohustab liikmesriike kehtestama hiljemalt 2018. aastaks meetmed, mis võimaldavad isikutel hinnata ja tunnustada mitteformaalse ja informaalse õppe käigus omandatud teadmisi, oskusi ja pädevusi ning omandada selle alusel täielik või osaline kvalifikatsioon. Mitteformaalse ja informaalse õppe käigus omandatud kompetentside tunnustamisel on oluline roll tööalase konkurentsivõime edendamisel, samuti motivatsiooni suurendamisel elukestvaks õppeks. Soovitus rõhutab vajadust kasutada VÕTAt just sotsiaalmajanduslikult ebasoodsas olukorras või madala kvalifikatsiooniga inimeste hulgas.

Tegevused kavandatakse kolmes osas:

- **VÕTA kontseptsiooni loomine ja VÕTA eesmärgipärane ja kvaliteetne rakendamine üldhariduses.** Luuakse üldharidusele sobiv VÕTA kontseptsioon, mis lähtub VÕTA kvaliteedipõhimõtetest ning -kokkulepetest. Kontseptsiooni rakendamiseks luuakse seadusandlikud alused, arendatakse VÕTA kvaliteedi tagamise mehhanisme. Mitte- ja informaalne õppe käigus omandatud pädevuste tunnustamiseks kaasatakse sidusrühmi ning korraldatakse nende asjakohane teavitamine.
- **VÕTA metoodilise materjali arendamine ja VÕTA nõustajate ja hindajate koolitamine.** Arendatakse ning kaasajastatakse hindamis- ja tunnustusprotsessis osalejate pädevust, tehes kättesaadavaks kaasajastatud hindamise ja nõustamise juhendmaterjalid ning asjakohased koolitused. Selleks arendatakse edasi usaldusväärseid hindamismeetodeid ja -vahendeid (sh Noortepassi ja Europassi dokumendid õpiväljundite dokumenteerimiseks, kompetentside enesehindamise veebikeskkond, nõustamise- ja hindamisjuhendid) üksikisikutele, koolitajatele, VÕTA-hindajatele ning nõustajatele. VÕTA rakendamiseks on vajalik hindamis- ja nõustamistegevuste koordineerimine formaalhariduse, täiskasvanukoolituse, kutse andjate, noorsootöötajate jt asjakohaste sidusrühmade vahel. Selleks toetatakse ning arendatakse täiskasvanute VÕTA tunnustamise ja hindamisega seotud spetsialistide võrgustikku (ühtne e-inforuum, seminarid, koolitused).
- **Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) arendamine VÕTA hindamise statistika koondamiseks.** VÕTA alase teabe koondamiseks ning analüüsimiseks ja tulemuslikkuse hindamiseks arendatakse EHIS-es edasi VÕTA moodulit üldhariduse jaoks.

Tulemus: Varasemate õpingute ja töökogemuse kaudu omandatud pädevusi on võimalik üldhariduses hinnata ja tunnustada. On loodud eeldused kvaliteetseks ja läbipaistvaks VÕTA hindamiseks. VÕTA nõustajad ja hindajad on pädevad ning hinnatud partnerid õppijatele ja õppeasutustele. On olemas terviklik ülevaade VÕTA sooritustest üldhariduses.

Tegevus 1.7: Teadlikkuse tõstmine elukestvast õppest ja õppimisvõimalustest

Eesmärk on luua potentsiaalsete õppijate, tööandjate ja laiema avalikkuse seas positiivne kuvand elukestvast õppest – nii formaal-, mitteformaal kui ka iseseisvast õppest. Levitades elukestva õppe ideed laiemale sihtrühmale, suureneb inimeste valmisolek ja motivatsioon elukestvas õppes osaleda või seda toetada. Kasutatakse erinevaid meetodeid ja lähenemisi – teavitussüritused, teavitused meedia kaudu, sh suunitletud kampaaniad, täiskasvanuhariduse osapoolte tunnustamine, edulugude jagamine jpm. Osalt viiakse tegevused ellu täiskasvanud õppija nädala kaudu, osalt Euroopa Sotsiaalfondi toel läbi viidavate tegevuste kaudu.

Tulemus: Teavituse ja kampaaniate tulemusena on tõusnud osapoolte teadlikkus elukestvast õppes.

3.2. Meede 2: Mitteformaalsele koolitusele ligipääsu suurendamine ja koolituse kvaliteedi tõstmine

Meetme eesmärk: Paranenud on täiskasvanute ligipääs õppija huvidest ja võimetest lähtuvalle, tema arengut toetavale ja tööturu vajadustega arvestavale kvaliteetsele mitteformaalsele õppele.

Meetme sihtgrupp: Õppiv ja mitteõppiv täiskasvanud elanikkond (sh madala haridustasemega täiskasvanud, ca 210 000 inimest⁷), koolitusasutused ja koolitusasutuste personal, elukestva õppe korraldusega seotud osapooled.

Indikaator	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
					sihttase				
25–64-aastaste madala haridustasemega täiskasvanute elukestvas õppes osaluse määr (%) ⁸	4,0	3,2	4,0	4,9	selgub 2018	6	6,3	6,5	6,5

Tegevus 2.1: Täiendus- ja ümberõppe pakkumine kvalifikatsiooni tõstmiseks ja võtmepädevuste arendamiseks

Täiskasvanute ligipääsu suurendamiseks kvaliteetsele ja täiskasvanute koolituse seaduses kehtestatud nõuetele vastavale mitteformaalsele õppele toetatakse:

- **Töölalast täienduskoolitust ja ümberõpet.** Tööturu olukorrast, tööjõuvajaduse prognoosist ja piirkondlikest vajadusest lähtuv tööalane täienduskoolitus võimaldab kiirelt reageerida tööturul toimuvatele muutustele, olles tasemeõppega võrreldes paindlikum ning kiirem. Töölalaste täienduskoolituste sisu toetab kutsestandardites kirjeldatud kompetentside arendamist, teave koolitusvajaduse kohta saadakse huvipoolte koostöös ning OSKA süsteemist. Kutseõppeasutustes ja kõrgkoolides toimuvad tööalased täienduskursused on suunatud täiskasvanud tööelisele elanikkonnale, eelkõige madalama haridustaseme ja konkurentsivõimega (sh aegunud kvalifikatsiooniga või ilma kvalifikatsioonita koolikohustuseta täiskasvanud) või muul viisil ebasoodsas olukorras sihtrühmadele. Tööalane koolitus toimub väljundipõhiste õppekavade alusel ja tunnistus väljastatakse ainult nendele, kes saavutavad õpiväljundid. Vajadusel toetatakse ka kutseeksamite kas osalist või täielikku sooritamist.
- **Täienduskursuste pakkumist võtmepädevuste arendamiseks ja õpivalmiduse suurendamiseks.** Koolituste eesmärk on kujundada täiskasvanutes positiivne õpihoiak, arendada õpioskusi ning võtmepädevusi tasemeõppes ja täienduskoolitustel toimetulekuks. Võtmepädevused on vajalikud ka väärikaks eneseteostuseks ühiskonnas, töö- ja pereelus. Tegevuse raames prioriteetsed võtmepädevused on digipädevused, õppimisoskus, sotsiaalsed oskused ja ettevõtlikkus, riigikeele- ja võõrkeelteoskus⁹. Võtmepädevuste koolituste abil suureneb õppijate valmisolek iseseisvalt õppida, osaleda elukestvas õppes.
- **Digipädevuste arendamist.** Pakutakse koolitusi digioskuste uuendamiseks eesmärgiga toetada digilahenduste laiemat kasutuselevõttu kõigis majandussektorites ning tõsta arvutikasutuse/IKT kasutuse efektiivsust töökeskkonnas. Nii tööalastel kui ka võtmepädevuste koolitustel lõimitakse digioskuste arendamine erialaoskuste tõstmisega. Tegevusse panustab ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

⁷ Allikas: Eesti Statistikaamet, *tööjõu-uuring* 2014.

⁸ Eesti Statistikaameti andmed. Mõõdiku arvutamisel lähtutakse Eesti tööjõu-uuringust ning see kajastab küsitlusele eelnenud nelja viimase nädala jooksul tasemehariduses või koolitusel osalenute osatähtsust 25–64-aastaste hulgas. Madala haridustaseme all mõistetakse põhiharidusega või sellest madalama haridusega inimesi (ISCED 0-2).

⁹ õppimisoskuste, sotsiaalsete oskuste ja ettevõtlikkuse ning riigikeele- ja võõrkeelteoskuse koolitustel osalejate osakaal täpsustatakse koos partneriga tegevuse elluviimise käigus.

- **Riigikeelt mittevaldavate täiskasvanute täienduskoolitust kombineerituna riigikeeleõppega.**

Täiskasvanute oskuste uuring PIAAC tõdes, et riigikeelt keskmiselt või halvasti oskavate täiskasvanute olukord tööturul on ebakindlam ja töötasu väiksem kui muus mõttes sarnastel eesti kodukeelega või väga hea eesti keele oskusega täiskasvanutel ning seega vajab erialaoskuste kõrval täiendamist ka riigikeeleoskus. Samuti tuleks arendada venekeelse elanikkonna üldisi infotöötlusoskusi, sh probleemilahendusoskust tehnoloogiarikkas keskkonnas, mis on kehvem kui eesti kodukeelega täiskasvanutel.

Tulemus: Vähemalt 73 500 täiskasvanut on parandanud oma tööalaste kompetentside ja/ või võtmepädevuste taset, nendest vähemalt 3 000 majanduse kasvuvaldkonnades töötavat või tööle asuvat lõpetajat, 5 000 digipädevuste arendamise koolituse lõpetajat ning 12 000 täienduskoolituse lõpetajat, kelle emakeel ei ole eesti keel.

Tegevus 2.2: Täiskasvanute täienduskoolituse kvaliteedi tõstmine, paindlikkuse ja usaldusväarsuse suurendamine.

Täienduskoolituse kvaliteedi tõstmiseks ja usaldusväarsuse suurendamiseks toetatakse:

- **Ühtsete nõuete kehtestamist täienduskoolitusele.** 2015. aastal võeti vastu uus täiskasvanute koolituse seaduse (TäKS) ja kinnitati täienduskoolituse standard. Eesmärk oli kehtestada ühtsed nõuded täienduskoolitusasutuste tegevuse avalikustamisele, õppekavadele ja koolituse läbimise kohta väljastatavatele dokumentidele. 2016. aastal jõustus seaduse rakendussäte, mis nägi ette, et kõik täienduskoolituse asutused peavad sõnastama ja avalikustama kvaliteedi tagamise alused. Alates 2017. aasta märtsist peavad kõik täienduskoolituse asutused regulaarselt esitama Eesti Hariduse Infosüsteemi info oma tegevusnäitajate kohta. Täienduskoolituse asutuste tegevuse avalikustamine nende kodulehekülgedel ning tegevusnäitajate esitamine EHISesse võimaldab nii õppijal kui koolituse tellijal hinnata koolitaja ja koolituse sobilikkust. Samuti loob see aluse kvaliteediarendamise jätkutegevuste planeerimiseks (vt järgmist tegevust).
- **Täienduskoolituse kvaliteedi tagamise põhimõtete edasiarendamist ja koolituse paindlikkuse suurendamist.** Eesmärk on nüüdisaegse õpikäsituse ellurakendamine täiskasvanute koolituses, täienduskoolitusasutusi toetatakse kvaliteedi arendamisel. Kvaliteetne täienduskoolitus on õppijakeskne – kohandatud täiskasvanud õppijate õpivajadustele, motiveeriv, asjakohane, paindlikult korraldatud (sh e-õppe kasutamise kaudu) ning toimub sobivas õpikeskkonnas. Tegevuse käigus analüüsitakse kvaliteedimärgi/ kvaliteedikokkuleppe rakendatavust täienduskoolituses ja konsulteeritakse erinevate osapooltega võimalike lahenduste ja kvaliteedikriteeriumide üle.
- **Väljundipõhise õppe ja hindamise rakendamist täienduskoolituses.** Toetatakse koolitusasutusi väljundipõhise õppekavade koostamisel, kasutamisel ning väljundipõhise hindamise rakendamisel. Väljundipõhise õppekava alusel on nii potentsiaalsel õppijal kui ka teistel koolituse tulemustest huvitatud osapooltel – tööandjatel, teistel õppeasutustel – võimalik saada täpsemat informatsiooni, mida koolitusega saavutatakse ning milliseid oskusi, teadmisi, väärtusi arendatakse. ESFi programmi „Täiskasvanute täienduskoolitus ja arendustegevused“ raames töötati välja väljundipõhise õppekava koostamise juhendmaterjal ning õppekava koostamise e-vorm, mida levitatakse ja tutvustatakse erinevatele täienduskoolitusasutustele. Täiendavalt koostatakse juhendmaterjal väljundipõhise hindamise rakendamiseks, mis arvestaks täienduskoolituse eripära ning pööraks tähelepanu kujundava hindamise kasutamise võimalustele. Samuti jälgitakse, et Haridus- ja Teadusministeeriumi ESF meetmetest rahastatavatel koolitustel rakendatakse väljundipõhise õppe ja hindamise põhimõtteid.
- **Täienduskoolituse pakkumise läbipaistvamaks muutmist.** Täiskasvanutel on teadlike otsuste tegemiseks vaja adekvaatset informatsiooni täienduskoolituse õppekava, koolitajate, õppekorralduse jmt kohta. Et suurendada asjakohase informatsiooni kättesaadavust, kohustatakse TäKS-iga täienduskoolitusasutusi looma ja pidama veebilehekülge. Luuakse võimalus täienduskoolitusasutuste ning koolituste andmete koondamiseks EHIS-es, et saada senisest täpsem ülevaade valdkonnast ning tõhustada ressursside planeerimist ja valdkonna juhtimist. EHIS-e põhimäärus uuendatakse ja andmete koondamist alustatakse 2016. aastal.

- Andmed täienduskoolituse kohta koondatakse kesksesse portaali, kus on kasutajasõbralikult kättesaadav info tööturu vajaduste ning erinevate õppimisvõimaluste kohta. Portaali kontseptsioon valmib 2017. aastal.

Tulemus: õppekava e-vorm on kättesaadav ja seda kasutatakse, koostatud on väljundipõhise hindamise juhendmaterjal, täienduskoolituse õppekavad on väljundipõhised ning kättesaadavad täienduskoolitusasutuste veebilehekülgedel. Kokku on lepitud kvaliteedimärgi/ kvaliteedikokkuleppe kontseptsioonis.

Tegevus 2.3: Täiskasvanute koolitajate pädevuse tõstmine

Eesmärk on tõsta täiskasvanute koolitajate ja koolituse korraldajate professionaalsust, tagamaks koolituste kvaliteet, vastavus täiskasvanud õppijate vajadustele ning valmisolek tööks uute sihtrühmadega – eelkõige vähem motiveeritud õppijatega. Koolitajate pädevuse tõstmiseks:

Korraldatakse koolitusi ja seminare. Need on mõeldud täiskasvanute koolitajatele, kellel on käesoleva programmi raames täiskasvanute koolitamiseks vaja täiendada teadmisi ja oskusi sihtrühma leidmisel ja õppimise juurde toomisel, õppijate eripära arvestavate õppekavade koostamisel, madala haridusega õppijate õpioskuste arendamisel ja nende õpitulemuste hindamisel. Koolitused arvestavad täiskasvanute koolitaja ja kutseõpetaja kutsestandarditega. Tegevuste raames suureneb koolitajate valmisolek ja kompetents uue sihtrühmaga (madala haridustaseme ja vähem motiveeritud täiskasvanutega) toimetulekuks õppeprotsessis. Lisaks sellele on vaja parendada koolitajate teadlikkust olemasolevast digitaalsest õppevarast ja koostoimelisest tarkvaralahendusest (digitaalse õppevara portaalist), mis luuakse *Õppevara programmi* raames tasemeõppe jaoks. Loodavat õppevara saavad kasutada ka teised koolitusasutused, sh mitteformaalset koolitust pakkuvad asutused era- ja kolmandast sektorist. Seega saavad täiskasvanute koolitajad kasutada avalikult kättesaadavat õppevara.

Tulemus: Tagatud on programmi raames korraldatavate koolituste kõrge kvaliteet, täiskasvanute koolitajad kasutavad digitaalset õppevara senisest enam

Tegevus 2.4: Täiskasvanute koolitaja kutseõuete kaasaegsena hoidmine ja kutse populariseerimine

Tegevuse eesmärk on suurendada tunnustatud kvalifikatsiooniga koolitajate hulka ning parandada seega täiskasvanute koolituse kvaliteeti. Tagatakse, et täiskasvanute koolitaja kutsestandard on pidevalt asjakohane ja nüüdisaegne, selleks kaasatakse valdkonna eksperte ning tehakse koostööd erinevate institutsioonidega (sh erialaliitudega). Täiskasvanute koolitaja kutse populariseerimiseks kutsutakse ellu erinevaid teavitustegevusi, mis on suunatud nii potentsiaalsetele kutse taotlejatele (nt täiskasvanute koolitajatele kutseõppeasutustes, kõrgkoolides; vabaturul) kui ka tööandjatele ja erinevatele asutustele, teadvustamaks kutset kui üht kriteeriumi koolituse kvaliteedi hindamisel ja tagamisel.

Tulemus: Täiskasvanute koolitaja kutsestandard on vastavalt vajadusele kaasajastatud ning kutset väärtustavad nii taotlejad kui ka tööandjad.

3.3. Meede 3: Kutsesüsteemi arendamine ning elukestva õppe visiooni ellu viivate koostöövormide loomine ja toetamine täiskasvanuhariduses

Meetme eesmärk: Kutsesüsteemi kaudu on haridussüsteem ja tööturg paremini seostatud ning toimivad koostöövormid on parandanud täiskasvanute teadlikkust elukestvast õppest ja õppimisvõimalustest.

Meetme sihtrühmad: Õppiv ja mitteõppiv täiskasvanud elanikkond, koolitusasutused ja koolitusasutuste personal, elukestva õppe korraldusega seotud osapooled, kutsesüsteemi osapooled.

Indikaator	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
						sihttase			
Täiskasvanuhariduse ja kutsesüsteemi osapoolte rahulolu elukestva õppe, sh täiskasvanuhariduse süsteemi ja kutsesüsteemi toimimisega ¹⁰				metoodika väljatöötamine				kasvab	kasvab

Tegevus 3.1: Kvalifikatsiooniraamistiku rakendamine ja teavitamine

Arengud ja algatused ELi tasandil esitavad liikmesriikidele väljakutseid kvalifikatsioonisüsteemi ja selle osiste arendamisel. Eestis kehtib 8-astmeline Euroopa kvalifikatsiooni-raamistikule (edaspidi EQF) vastav hariduslikke ja kutsekvalifikatsioone ühendav kvalifikatsiooniraamistik.

Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu soovitusel on kõikides liikmesriikides loodud EQF-i rakendamise koordinatsioonikeskus (*National Coordination Point, edaspidi NCP*), mille tegevuse eesmärk on toetada ja koordineerida riikliku kvalifikatsioonisüsteemi ja Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku omavahelist sidusust.

EQF rakendamise koordinatsioonikeskused on kohustatud esitama Euroopa Komisjonile korrapäraselt aruandeid Eesti riikliku kvalifikatsiooniraamistiku (EKR) rakendamise ja selle koostoime kohta EQF-iga. Ühtlasi on koordinatsioonikeskus Euroopa Komisjonile ja muudele asjaomastele asutustele EQF-i alal esmaseks kontaktiks. Alates 2010. aastast täidab Eestis EQF-i rakendamise koordinatsioonikeskuse rolli SA Kutsekoda. Koostöös HTM-iga ajakohastatakse järjepidevalt Eesti kvalifikatsiooniraamistiku aruannet ning arendatakse EQF portaali Eesti andmestikku (sh nii kutseregistris kui EHIS-es). Tutvustatakse ning teavitatakse sihtrühmi ning sotsiaalpartnereid Eesti ja Euroopa kvalifikatsiooniraamistiku rakendamisega seonduvast. Osaletakse rahvusvahelises Euroopa NCP-de võrgustiku töös. Arendatakse edasi Europassi dokumentide paketti ning veebikeskkonda ja tutvustatakse ning nõustatakse Europassi kasutusvõimalusi.

Tulemus: Eesti kvalifikatsiooniraamistik on rakendunud ja kooskõlas EQF-iga.

¹⁰ Keskselt, regulaarselt läbiviidav uuring, mis on aluseks EÕS-i vastava näitaja mõõtmiseks.

Tegevus 3.2: Kutsesüsteemi arendamine

Kutsesüsteem ehk kutsekvalifikatsioonisüsteem hõlmab nii kutsestandardeid, kutseregistrit kui ka kutsete tunnustamist. Ajakohased kutsestandardid on kutsesüsteemi oluline osa, kuna võimaldavad inimestel võrrelda oma kompetentsust kutsealal nõutavaga ning on aluseks nii formaalhariduse kui ka täiendusõppe õppekavade koostamisel. Kutsesüsteemi arendamisel lähtutakse põhimõttest, et see peab olema kvaliteetne, suhestatud Euroopa riikide vastavate süsteemidega ning riiklikult tunnustatud kvalifikatsioonid peavad olema võrreldavad teiste riikide vastavate kvalifikatsioonidega. Kutsesüsteemi rakendamisel tagatakse kutsenõukogude tegevus ning nendevaheline koostöö, arendatakse kutse andmise kvaliteeti ning kindlustatakse järelevalve kutse andmise tegevuste üle, hallatakse ja arendatakse kutseregistrit sh korraldatakse kutsetunnistuste väljaandmist ja töötatakse välja kutsetunnistuste lisad, koostatakse ning kaasajastatakse ühtse metoodika alusel kutsestandardeid, tutvustatakse kutsesüsteemi asjast huvitatud osapooltele ning koolitatakse neid. Kutsestandardite uuendamise käigus uuendatakse pidevalt standardites digipädevuste kirjeldusi. 2017.a. jätkatakse erialaste keelenõuete kirjeldamist kutsestandardites ning alustatakse kutsestandardite täiendamist tuleviku digioskustega. 2017. aasta jooksul täiendatakse erialaste digioskustega 10-12 valdkondlikku võtmestandardit.

Tulemus: Kutsesüsteem on kooskõlas haridussüsteemi ja tööturu ootustega.

Tegevus 3.3: Kutseksamite arendamine

Õpiväljundite saavutatust hinnatakse kutseõppeasutustes kutseksamiga, mis on alates 1. septembrist 2017. a kutseõppeasutustesse õppima asunuile kooli lõpetamiseks kohustuslikud. Kutseseaduse kohaselt on kutseksam kutsekomisjoni kinnitatud põhimõtete, metoodika ja hindamiskriteeriumite alusel toimuv protsess isiku kompetentsuse kutsestandardile vastavuse hindamiseks. 2015. a 1. märtsist kehtima hakanud Kutseseaduse kohaselt jagunevad kutseksami kulud eksami väljatöötamise ja arendamise ning kutsekomisjoni tööga seotud kuludeks ning kutseksami läbiviimisega seotud kuludeks. 1. jaanuarist 2017. a hakkavad kehtima haridus- ja teadusministri kehtestatud ülemmäärad kutseksami väljatöötamisele ja arendamisele ning läbiviimisele.

Kutseksami väljatöötamise ja arendamise eest on vastutav vastav kutsekomisjon, eksamit viivad läbi kas konkursiga valitud kutse andjad või kutseõppeasutused, kes on taotlenud kutse andja õigused.

Tulemus: Õpingud kutseõppeasutustes lõpevad töömaailmaga koostöös välja töötatud asjakohaste, töömaailma poolt hinnatud kutseksamitega.

Tegevus 3.4: Täiskasvanuhariduse osapoolte koostöö arendamine

Tegevuse käigus viib Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon (ETKA) Andras ellu projekte täiskasvanuhariduse Euroopa tegevuskava (lühidalt AGENDA) rakendamiseks Eestis. ETKA Andras on määratud täiskasvanuhariduse AGENDA riiklikuks koordinaatoriks. Tegemist on Euroopa Komisjoni algatusega, mida rahastatakse projektipõhiselt. AGENDA elluviimise prioriteetsed teemad võivad Euroopa Komisjoni initsiatiivil muutuda ning vastavalt võib muutuda ka Eesti projektide temaatika. Projektidega soodustatakse infovahetust, erinevate osapoolte koostööd, samuti rahvusvaheliste kogemuste tutvustamist erinevatele sihtrühmadele.

Tulemus: Tihenened koostöö, toimunud arutelud, seminarid KOV ja MK tasandil, tugev ja laienenud võrgustik kohalikul tasandil.

Tegevus 3.5: Vabahariduslike koolituskeskuste võrgustiku koordineerimine ja arendamine

Eestis pakuvad täiskasvanutele vabahariduslikku koolitust valdavalt kolmanda sektori või erasektori organisatsioonid. Vabahariduslike koolituskeskuste suurimaks katuseorganisatsiooniks on Eesti Vabaharidusliit (VHL), mis vahendab informatsiooni koolituskeskustele, koondab koolituskeskustelt tagasisidet ja infot, sh ülevaate võrgustiku arenguvajadusest ning vahendab infot HTM-ile. Samuti arendab VHL võrgustiku liikmeid ning liikmete vahelist koostööd. Tegevusega tagatakse vabahariduslike koolituskeskuste informeeritus, võrgustiku toimimine ning koolituskeskuste valmisolek ja suutlikkus käesoleva programmi elluviimisesse panustada (sh pakkuda võtmepädevuste alaseid koolitusi, kaasata uusi sihtgrupe). Tegevuse käigus korraldab VHL seminare, teabepäevi, koolitusi, osaleb projektides ning on vabahariduse eestkõneleja Eestis ja rahvusvaheliselt.

Tulemus: Võrgustikutöö tulemusena on vabahariduslikud koolituskeskused informeeritud, aktiivsed koostöös ja suutlikud programmi elluviimisesse panustama.

Tegevus 3.6: Rahvusvahelise koostöö ja infovahetuse arendamine täiskasvanuhariduses EPALE platvormi kaudu

Tegemist on Euroopa Komisjoni algatusega, suurendamaks täiskasvanuhariduse osapoolte koostööd, poliitikate ja heade kogemuste vahetamist, mis toetab innovatsiooni ja kvaliteedi arengut täiskasvanuhariduses. Tegevust rahastab Euroopa Komisjon projektipõhiselt Erasmus+ programmi eelarvest, tegevusi viib ellu SA Kutsekoda, mis on määratud EPALE Eesti kontaktpunktiks. Tegevuse eesmärk on toetada Eesti täiskasvanuhariduse kogukonna rahvusvahelist infovahetust ja koostööd Euroopa täiskasvanuhariduse platvormi (*ePlatform for Adult Learning in Europe* - EPALE) kaudu ning tagada platvormi kasutatavus ja Eesti täiskasvanuharidust puudutava info ajakohasus. EPALE platvormi Eesti lehekülje arendab välja ning hoiab käigus ja ajakohasena SA Kutsekoda, kes teavitab täiskasvanute koolitajate kogukonda ja huvipooli laiemalt EPALEst ja innustab seda kasutama.

Tulemus: EPALE Eesti lehekülj on käivitatud, EPALE sisalduv informatsioon on ajakohastatud. Toimub rahvusvaheline infovahetus, SA Kutsekoda on teavitanud koolitajaid ja avalikkust.

Tegevus 3.7: Täiendusõppe rahastamis põhimõtete väljatöötamine

Töötatakse välja ja rakendatakse täiendus- ja ümberõppe kättesaadavust soodustavad, õppija, riigi ning tööandja kolmepoolsel panustamisel põhinevad täiendus- ja ümberõppe rahastamis põhimõtted, mis oleksid väljumisstrateegiaks 2014-2020 rahastamisperioodile. Selleks kaardistatakse senised täiskasvanuõppe otsesed ja kaudsed toetusskeemid ning analüüsitakse nende mõju ja tõhusust õppes osalemise soodustamisele. Rahastamis põhimõtete kontseptsiooni kujundamisel arutatakse sotsiaalpartneritega (tööandjate ja töötajate esindusorganisatsioonid) ja teiste osapooltega (sh kohalikud omavalitsused) läbi erinevate osapoolte võimalikud viisid panustada täiskasvanute elukestvas õppes osalemisesse. Kontseptsiooni väljatöötamisel võetakse arvesse rahvusvahelist kogemust ning teiste riikide häid praktikaid.

Tulemus: Täiendusõppe rahastamis põhimõtted on mitmekesisistatud, arvestavad Eesti vajadusi ja võimalusi ning kindlustavad täiendusõppe süsteemi toimimise pärast tõukefondide lõppemist.

4. Programmi elluviimist toetavad ja võimaldavad poliitikainstrumendid

EÕS-i Koolivõrgu programm: Täiskasvanutele kvaliteetse ja valikuteroheke põhi- ja keskhariduse võimaluste loomiseks igas maakonnas viiakse ellu koolivõrguprogrammi tegevused, mis riigigümnaasiumi võrgu loomisel arvestavad ka vajadusega soodustada täiskasvanute gümnaasiumide tegevust. Täiskasvanute gümnaasiumite ruumivajadust arvestatakse riigigümnaasiumivõrgu kujundamisel. Riik võtab kokkuleppel kohaliku omavalitsusega üle täiskasvanute gümnaasiumide pidamise juhul, kui see on õppe kättesaadavuse tagamiseks vajalik ning sellega kaasneb õppe kvaliteedi tõus ning efektiivne ressursikasutus.

EÕS-i Digipöörde programm ning programmi Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning haridusametuste juhid: *Digipöörde programmi* ning programmi *Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning haridusametuste juhid* meetmed on suunatud ka mittestatsionaarset õpet pakkuvatele üldhariduskoolidele ja kutsekoolidele, programmide rakendamine aitab kaasa õppe paindlikumaks ning asjakohasemaks muutmisele ning õppe kvaliteedi tõusule. Programmi *Pädevad ja motiveeritud õpetajad ning haridusametuste juhid* raames kaetakse täiskasvanute gümnaasiumide ja kutsekoolide tasemekoolituse õpetajate põhiline koolitusvajadus ning tagatakse täiskasvanute gümnaasiumide ja kutseõppeasutuste õpetajate koolitus digipädevuste tõstmiseks. Digipöörde programmist tagatakse koolide digitaristu kaasajastamine.

EÕS-i Tööturu ja õppe tihedama seostamise programm: Programmi raames loodav regulaarne ja süsteemne tööjõuvajaduse seire, prognoosi ja tagasisidestamise süsteem ehk oskuste arenemise programm OSKA analüüsib prioriteetsena kasvualdkondade tööjõu- ja tööjõu oskuste vajadust. OSKA on osa kutsesüsteemist ning on seotud käesolevas programmis sisalduvate kutsesüsteemi arendamise tegevustega.

EÕS-i Kutseharidusprogramm ja Kõrgharidusprogramm: Kasvuvaldkondade spetsialistide ettevalmistamine tasemekoolituses toimub kõrg- ja kutsehariduse programmides ettenähtud tegevuste raames.

EÕS-i Õppe- ja karjäärinõustamise programm: Kuigi üldjuhul on õppe- ja karjäärinõustamise programmi sihtgrupp kuni 26-aastased inimesed, on programmi teenused mõeldud kõikidele üldhariduse mittestatsionaarse õppe õppijatele, olenemata nende vanusest.

Sotsiaalministeeriumi programm „Karjäärinõustamise kättesaadavuse suurendamine“ on suunatud karjäärinõustamisteenuste kättesaadavuse tagamiseks tööelisele elanikkonnale. Kuni 26 a inimesed ja kõik üldhariduse mittestatsionaarses õppes õppijad on nõustamise- ja tugiteenustega kaetud HTM *Õppe- ja karjäärinõustamise programmi* kaudu, ülejäänud sihtgrupile pakub karjääri- ja õpinõustamist Töötukassa. HTM-i *Õppe- ja karjäärinõustamise programmi* toel saavad noored kuni 26. eluaastani karjääriplaneerimisega seotud küsimustes infot ja nõustamist Rajaleidja karjäärikeskustest üle Eesti, karjääriõpe on integreeritud riiklikesse õppekavadesse ja karjääriteenused on kättesaadavad üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste ning kõrgkoolide karjäärikeskuste kaudu.

Sotsiaalministeerium käivitab Töötukassa kaudu tegevused karjäärinõustamisteenuste kättesaadavuse tagamiseks tööelisele elanikkonnale. Sihtgruppi kuuluvad töötavad ja tööturul mitteaktiivsed inimesed (rasedus-, sünnitus- või lapsehoolduspuhkusel viibijad, hoolduskoormusega inimesed, haiguse või vigastuse tõttu tööturult eemal olevad inimesed, heitunud, õpingutega hõivatud ja muudel põhjustel mitteaktiivsed). Programmi raames on kavandatud nii karjäärinõustamine kui ka karjääriteenuste arendamine, mis hõlmab karjäärispetsialistide koolitamist ja karjääriteenuste metoodika arendamist.

Ühtekuuluvusfondide rakenduskava meetmes “Täiskasvanud elanikkonna kompetentside arendamine“ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi vastutada olev tegevus „Digitaalse kirjaoskuse suurendamine“: Nimetatud tegevuse raames planeerib MKM IKT valdkonna kõrgemate spetsialistide väljaõpet ja täienduskoolituse pilootprojekte ning kavandab tegevusi elanikkonnale, kes ei ole arvuti- ja internetikasutajad. MKM lähtub nende projektide valikul majanduse kasvuvaldkondadest ning Infoühiskonna Arengukava prioriteetidest.

Ravikindlustuse seaduse muutmise käigus kaotati alates 1. juulist 2015 ära vanuseline ülempiir, kui kaua kaetakse ravikindlustust mittestatsionaarses õppes põhihariduse või üldkeskhariduse omandajatele, mille eesmärk on vähendada õpingute katkestamist ning soodustada õppesse pöördumist.

5. Programmi tegevuste eeldatav mõju läbivatele teemadele

Horisontaalne teema	Mõju
Regionaalne areng	Positiivne mõju. Tegevused toetavad elukestvas õppes osalemist ja täiskasvanute kompetentside paranemist kõigis maakondades. Koolitused hõlmavad kogu Eestit, neisse on kaasatud erinevates piirkondades paiknevad koolitusasutused, rõhk on piirkondlikul koostööl ning koolitusvajaduste ja prioriteetide määramisel arvestatakse oluliselt kohaliku tööturu vajadustega. Tegevuste planeerimisel arvestatakse regionaalseid eripärasid ja koolitusi pakutakse ning teavitustegevusi korraldatakse üle Eesti.
Infoühiskonna edendamine	Positiivne mõju. Tegevused toetavad infoühiskonna edenemist kahes võtmes. Esiteks parandatakse täiskasvanute infotehnoloogilisi oskusi, seega suureneb täiskasvanute hulk, kes suudavad oma töös edukalt kasutada kaasaegseid infotehnoloogilisi vahendeid. Teiseks, tegevuste elluviimisel ja infovahetuse korraldamisel võimalikult palju infotehnoloogilisi lahendusi kasutades tekib laiem toetav mõju.
Keskonna- ja kliimapoliitika	Neutraalne mõju. Tegevustega ei kaasne otsest muutust ega ka negatiivset mõju keskkonnahoiu ja kliimapoliitika eesmärkidele.
Võrdsete võimaluste tagamine	Positiivne mõju. Olulist tähelepanu pööratakse neile täiskasvanud õppijatele, kellele täna ei ole õppimisvõimalused kättesaadavad. Tasuta õppimisvõimaluste ja tugitegevuste toel jõuavad õppimise juurde ka need täiskasvanud, kes erinevatel põhjustel seni on olnud elukestvast õppes eemal. Seega aidatakse kaasa võrdsuse põhimõtete tagamisele täiskasvanuõppes ja luuakse eeldused madalama haridustasemega inimeste konkurentsivõime parandamiseks. Paranenud haridustase toetab edukat toimetulekut tööturul.
Ühtne riigivalitsemine	Pigem positiivne mõju. Tegevuste kaudu edendatakse koostööd nii kohalike omavalitsuste sees kui ka erinevate omavalitsuste vahel. Programmi tegevused toetavad ka riigi- ja KOV. tasandi koostöö tugevnemist.

6. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra st kooskõlas riigieelarvestrateegia perioodiga, mis tagab kooskõla riigi eelarvestrateegiaga ning riigi rahaliste võimalustega. Programmi kinnitab haridus- ja teadusminister viivitamatult peale riigieelarve seaduse vastuvõtmist. Programmi rakendamist juhib HTM-i täiskasvanuhariduse osakond. Programmide omavahelise kooskõla parandamiseks võib moodustada tegevuste elluviimist koordineerivaid kogusid.

Programmi tegevuste elluviimiseks sõlmib HTM tegevuste elluviijatega lepingud. Tõukefondide vahenditest rahastatavate tegevuste elluviimiseks kinnitatakse programmi juurde detailsemad tingimused vastavalt perioodi 2014+ struktuuritoetuse seadusele.

Programmis seatud mõõdikute seiramise ja saavutamise eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium. Programmi täitmise kohta antakse aru igal aastal. Aastaruande koostab HTM koos programmi täiendamise eelnõuga ning kooskõlastab selle täiskasvanuhariduse nõukoguga (koosseisu kuuluvad asjassepuutuvate ministeeriumite esindajad, tööandjate ja töövõtjate organisatsioonide esindajad ning koolitusasutuste katusorganisatsioonid või esindajad) ning vajadusel seal mitte-esindatud vastava valdkonna partnerorganisatsioonidega hiljemalt 28. veebruariks.

Programm avalikustatakse HTM-i kodulehel.

7. Rahastamiskava (summad kululae piires, tuhandetes eurodes)

Meede	Tegevus	Tulud / Kulud	2018	2019	2020	2021
		TULUD KOKKU	10 384	11 170	8 301	4 193
1. Haridustee katkestanud täiskasvanute tagasitoomine formaalharidusse ja eelduste loomine nende õppes püsimiseks ja tasemehariduse omandamiseks	1.1. Täiskasvanute üldharidusõppe sisu, mahu ja korralduse vastavusse viimine sihtgrupi vajadustega	Kulud kokku	43	12	7	7
	1.2. Madala haridustasemega täiskasvanute tagasitoomine põhi- ja üldkeskharidusõppesse	Kulud kokku	1 373	2 140	534	752
	1.3. Üldharidusõppes õppimiseks täiskasvanutele toetussüsteemi kontseptsiooni väljatöötamine	Kulud kokku	0	0	0	0
	1.4. Kontseptsiooni väljatöötamine täiskasvanute tagasitoomiseks kutseharidusse	Kulud kokku	6	6	0	0
	1.6. VÕTA süsteemi arendamine	Kulud kokku	20	20	18	5
	1.7. Teadlikkuse tõstmine elukestvast õppest ja õppimisvõimalustest	Kulud kokku	300	249	69	0
			KOKKU	1 742	2 427	628
2. Mitteformaalsele koolitusele ligipääsu suurendamine ja koolituse kvaliteedi tõstmine	2.1. Täiendus- ja ümberõppe pakkumine kvalifikatsiooni tõstmiseks ja võtmepädevuste arendamiseks	Kulud kokku	9146	9 308	8 329	4141
	2.2. Täiskasvanute täienduskoolituse kvaliteedi tõstmine, paindlikkuse ja usaldusväarsuse suurendamine	Kulud kokku	42	38	36	0
	2.3. Täiskasvanute koolitajate pädevuse tõstmine	Kulud kokku	40	20	20	20
	2.4. Täiskasvanute koolitaja kutsenõuete kaasaegsena hoidmine ja kutse populariseerimine	Kulud kokku	2	2	2	2
			KOKKU	9 230	9 368	8 387

Meede	Tegevus	Tulud / Kulud	2018	2019	2020	2021
3. Kutsesüsteemi arendamine ning elukestva õppe visiooni elluviivate koostöövormide loomine ja toetamine täiskasvanuhariduses	3.1. Kvalifikatsiooniraamistiku rakendamine ja teavitamine	Kulud kokku	23	23	23	23
	3.2. Kutsesüsteemi arendamine	Kulud kokku	322	322	322	322
	3.3. Kutseksamite arendamine	Kulud kokku	754	754	754	754
	3.4. Täiskasvanuhariduse osapoolte koostöö arendamine	Kulud kokku	58	23	23	23
	3.5. Vabahariduslike koolituskeskuste võrgustiku koordineerimine ja arendamine	Kulud kokku	55	55	55	55
	3.6. Rahvusvahelise koostöö ja infovahetuse arendamine täiskasvanuhariduses EPALE platvormi kaudu	Kulud kokku	77	50	50	50
	3.7. Täiendusõppe rahastamis põhimõtete väljatöötamine	Kulud kokku	109	109	20	0
		KOKKU		1 398	1 336	1 247
	KULUD KÕIK KOKKU		12 370	13 131	10 262	6 154

8. Tegevuskava

Meetme nr	Tegevus ja lõpptulemus	Vastutaja/ elluviija	Tulemus või väljund ja tähtaeg või elluviimise periood					
			2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. Võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv: haridustee katkestanud täiskasvanute tagasitoomine formaalharidusse ja eelduste loomine nende õppes püsimiseks ja tasemehariduse omandamiseks	1.1. Täiskasvanute üldharidusõppe sisu, mahu ja korralduse vastavusse viimine sihtgrupi vajadustega – Õppetöö paindlik korraldus toetab mittestatsionaarses üldharidusõppes õppijate arvu kasvu ning väljalangevuse vähenemist.	HTM	Õppekorralduse ja õppekavade sisu ja mahu analüüs, väliskogemuse kaardistus, kontseptsioon õppekorralduse paindlikumaks muutmisest ning VÕTast. Vajalikud õigusaktid on muudetud		Õppeasutustes pakutav õpe on paindlik ning õppijakeskne. Õppeasutused oskavad pakkuda erineva õpi- ja töökogemuse taustaga inimestele sobilikke võimalusi edukaks õppes osalemiseks. Väheneb väljalangevus. 2018: Üldharidusprogrammis kavandatud õppekavade uuendamise tegevuste käigus vaadeldakse gümnaasiumi õppekava sisuasjakohasust mittestatsionaarse õppe õppijatele (täiskasvanute sihtgrupile) ning vajadusel kavandatakse muudatused.			
	1.2. Madala haridustasemega täiskasvanute tagasitoomine põhi- ja üldkeskharidusõppesse - Pidurdub õppijate arvu langus täiskasvanute gümnaasiumis, meetme kaudu pakutud tegevuste tulemusel on põhi- või keskhariduse lõpetanud vähemalt 1500 inimest (tegevuses osaleb 2000 inimest).	HTM	Avatud taotlusvoorude kaudu viiakse perioodil 2016-2020 ESFist ellu projektid, mis suunatud põhi- või keskhariduseta täiskasvanute õppesse tagasitoomiseks ning väljalangevuse vähendamiseks mittestatsionaarses õppes. Esimesed projektid toimuvad 2016.a. augustist 2018.a. augustini. 2018: kavandatakse ja käivitatakse jätkuprojektid perioodiks 2018-2020. Tegevustes osaleb vähemalt 1500 täiskasvanut					
	1.3 Üldharidusõppes õppimiseks täiskasvanutele toetussüsteemi kontseptsiooni väljatöötamine - Välja on töötatud kontseptsioon, kuidas ellu kutsuda toetussüsteem, mis vähendaks õppes osalemise barjääre, suurendaks ligipääsu põhi- ja keskhariduse omandamisele ning vähendaks katkestamist.	HTM			2018: Kaardistatakse tegevuse 1.2 raames toimunud projektide head kogemused ning töötanud lahendused.	Kontseptsioon on välja töötatud, jätku-tegevused kajastatakse programmi uuendamisel		Kontseptsioonist lähtuvad tegevused kestavad

	1.4 Kontseptsiooni väljatöötamine täiskasvanute tagasitoomiseks kutseharidusse. – Välja on töötatud kontseptsioon, kuidas parandada kutseõppeasutuste valmisolekut täiskasvanute tagasitoomiseks kvaliteetsesse kutseharidusse.	HTM			2018: Viiakse läbi analüüs, miks keskhariduseta täiskasvanud ei osale kutsekeskharidusõppes ning kavandatakse jätkutegevused.			Kontseptsioonist lähtuvad tegevused kestavad
	1.5 Õppelaenu võimaldamine osakoormusega õppijatele kõrghariduses (täidetud) – Paraneb täiskasvanud õppijate võimekus oma kõrgharidusõpinguid finantseerida.	HTM	Vastav muudatus jõustus 01.07.2015					
	1.6. VÕTA süsteemi arendamine. – Mitte- ja informaalne õppe käigus omandatud pädevusi on võimalik hinnata ja tunnustada kõikidel haridustasemetel, VÕTA hindajate võrgustik on kujunenud professionaalseks ning hinnatud partneriks õppijatele ja õppeasutustele ning on olemas terviklik ülevaade VÕTA sooritustest.	HTM	Arendustegevuste kontseptsiooni koostamine 2015: üldhariduses VÕTA kaardistamine ja seadusandluse muutmise kontseptsiooni väljatöötamine. 2016: arendustegevuste kontseptsiooni väljatöötamine ja käivitamine, muudatused õigusaktides (PGS ja õppekavad), metoodilise materjali kohandamine VÕTA rakendamiseks üldhariduses, hindajate ja nõustajate koolitus ja võrgustikutöö		2018: VÕTA süsteemi toimimise raporti koostamine Euroopa Komisjonile 2018: arendustegevused ja koolitused üldhariduskoolidele, kutseõppeasutustele ja kõrgkoolidele VÕTA rakendamiseks, võrgustikutöö.		Tegevuste elluviimine vastavalt määratud arenguvajadustele VÕTAt rakendatakse kõikidel haridustasemetel	

	1.7. Teadlikkuse tõstmine elukestvast õppest ja õppimisvõimalustest – Pidevalt toimuvad teavitussüritused, seminarid, konverentsid, kampaaniad, toimub teavitus kohaliku ja riigitasandi meedias	HTM		Tegevuste elluviimine vastavalt TATiga kinnitatud tegevuskavale (tegevusi viib läbi konkursiga valitud partner ETKA Andras).				
2. Võrdsed võimalused elukestvaks õppeks ja õppes osaluse kasv: täiskasvanute ligipääsu suurendamine kvaliteetsele mitteformaalsele õppele	2.1. Täiendus- ja ümberõppe pakkumine kvalifikatsiooni tõstmiseks ja võtmepädevuste arendamiseks – Vähemalt 66 500 täiskasvanut on osalenud tööalastel koolitustel sh 53500 on koolituse edukalt lõpetanud. 20000 täiskasvanut on osalenud võtmepädevuste arendamisele suunatud koolitustel. Kõikidest vähemalt 3 000 majanduse kasvuvaldkondades töötavat või tööle asuvat lõpetajat ja 5 000 digipädevuste arendamise koolituse lõpetajat ning 12 000 täienduskoolituse lõpetajat, kes ei valda riigikeelt emakeelena.	HTM		Täiend- koolituses osalenud 18000 täiskasvanut (sihttase tegevuse algusest)		Täiendus- koolituses osalenud 44000 täis- kasvanut (sihttase tegevuse algusest)	Täiendus- koolituses osalenud 55000 täis- kasvanut (sihttase tegevuse algusest)	Täiendus- koolituses osalenud 66500 täiskasvanut

	<p>2.2. Täiskasvanute täienduskoolituse kvaliteedi tõstmise, paindlikkuse ja usaldusvääruse suurendamine –</p> <p>Koostatud on kontseptsioon ja kokkuleppe saavutatud kvaliteedi tagamise põhimõtete edasiarendamisest täiskasvanute täienduskoolituses. Õppekava e-vorm on kättesaadav ja seda kasutatakse, koostatud on väljundipõhise hindamise juhendmaterjal, täienduskoolituse õppekavad on väljundipõhised ning kättesaadavad täienduskoolitusasutuste veebilehekülgedel.</p>	HTM	<p>TäKS vastuvõtmine; täienduskoolituse standardi kehtestamine; õppekava e-vorm on kättesaadav, teavitustegevused läbiviidud</p>	<p>Teavitustegevuste läbiviimine, Väljundipõhise hindamise juhendmaterjali koostamine</p>	<p>2018: Kvaliteedi tagamise põhimõtete edasiarendamise kontseptsiooni koostamine</p>	<p>Kokkulepete või seadusemuudatuste ellurakendamine</p>	<p>Kokkulepete või seadusemuudatuste ellurakendamine</p>
	<p>2.3. Täiskasvanute koolitajate pädevuse tõstmise – Tagatud on käesoleva programmi raames ESF-i vahenditest korraldatavate koolituste kõrge kvaliteet, digitaalset õppevara kasutatakse senisest enam täiskasvanute koolitajate poolt.</p>	HTM	Toimuvad koolitajate koolitused ja teabepäevad. Viiakse läbi koolitustegevuse tagasisideuuring.				
	<p>2.4. Täiskasvanute koolitaja kutseõuete kaasaegsena hoidmine ja kutse populariseerimine – Täiskasvanute koolitaja kutsestandard on pidevalt kaasajastatud ning kutse on väärtustatud nii taotlejate kui tööandjate seas.</p>	HTM, ETKA Andras, SA Kutsekoda	Kutsestandard on asjakohane, regulaarselt toimuvad kutseeksamid.				

3. Elukestva õppe võimaluste ja töömaailma vajaduste vastavus: kutsesüsteemi arendamine ning elukestva õppe visiooni ellu viivate koostöövormide loomine ja toetamine täiskasvanuhariduses	3.1 Kvalifikatsiooniraamistiku rakendamine ja teavitamine. – Eesti kvalifikatsiooniraamistik on rakendunud ja kooskõlas EQF-iga.	HTM, SA Kutsekoda	Eesti kvalifikatsiooniraamistiku ja EQF aruanne on uuendatud ja esitatud Euroopa Komisjonile	Eesti kvalifikatsiooni raamistik on kirjeldatud haridusseadustikus	Kvalifikatsioonisüsteemi rakendamise Eesti töörihm seirab raamistiku rakendamist ja viib läbi/korraldab teavitustegevusi. Eesti kvalifikatsiooniraamistiku EQF-ga sidumise aruanne on esitatud vastavalt Euroopa Komisjoni kinnitatud ajakavale ning uuendatud EQF soovitusel kriteeriumitele.
	3.2. Kutsesüsteemi arendamine. – Kutsesüsteem on kooskõlas haridussüsteemi ja tööturu ootustega.	HTM, SA Kutsekoda	Kutseseaduse vastuvõtmine	Kutsestandardid on uuendatud. Kutsenõukogude institutsionaalne koosseis uuendatud. Kutseseaduse rakendusaktid on vastu võetud.	
	3.3. Kutseeksamite arendamine. – Õpingud kutseõppeasutustes lõpevad töömaailmaga koostöös välja töötatud asjakohaste, töömaailma poolt hinnatud kutseeksamitega.	HTM, SA Kutsekoda	Kutseseaduse vastuvõtmine; Kutseeksamite hinna analüüs kutseõppe lõpetajate kutseeksamite piirhinna määramiseks	2017: Kutseõppe tasemeõppe lõpetajate kutseeksami piirhinnad on kinnitatud.	Loodud on tingimused kutseõppeasutuste tasemekoolituse lõpetajatele kutseeksami sooritamiseks
	3.4. Täiskasvanuhariduse osapoolte koostöö arendamine. – Tihenenud koostöö, toimunud arutelud, seminarid KOV ja MK tasandil, tugev ja laienenud võrgustik kohalikul tasandil.	HTM	Euroopa Komisjoni projekt on tegevus- ja ajakava kohaselt edukalt ellu viidud.		
	3.5. Vabahariduslike koolituskeskuste võrgustiku koordineerimine ja arendamine. – Võrgustikutöö tulemusena on vabahariduslikud koolituskeskused informeeritud, aktiivsed koostöös ja suutlikud programmi elluviimisesse panustama.	HTM, Eesti Vaba- haridusliit	Riigieelarvelise toetuse lepingus kokku lepitud tegevused on ellu viidud.		

	<p>3.6. Rahvusvahelise koostöö ja infovahetuse arendamine täiskasvanuhariduses EPALE platvormi kaudu – EPALE Eesti lehekülg on käivitatud, EPALE sisalduv informatsioon on ajakohastatud. Toimub rahvusvaheline infovahetus, SA Kutsekoda on teavitanud koolitajaid ja avalikkust.</p>	<p>HTM, SA Kutsekoda</p>	<p>Euroopa Komisjoni projekt on tegevus- ja ajakava kohaselt edukalt ellu viidud.</p>				
	<p>3.7. Täiendusõppe rahastamis põhimõtete väljatöötamine. – Täiendusõppe rahastamise põhimõtted on mitmekesistatud tuginedes teiste riikide praktikale ning Eesti vajadustele ja võimalustele, rahastamis põhimõtete väljatöötamine on oluline komponent toetuskohandamisest väljumisstrateegias.</p>	<p>HTM. Tööandjate ja töövõtjate organisatsioonid</p>			<p>2018: Töögrupi/-gruppide kokkukutsumine ja arutelude käivitamine.</p>	<p>Kontseptsiooni väljatöötamine</p>	<p>Kontseptsiooni laialdane tutvustamine, vajadusel seadusmuudatuste ettevalmistamine</p>

Terje Haidak
täiskasvanuhariduse osakonna juhataja